

ОҲАНГАРОН СУВ ОМБОРИДАН ФОЙДАЛАНИШ ШАРОИТЛАРИНИ ЯХШИЛАШ ЧОРА-ТАДБИРЛАРИ

Маткаримов О. – ассистент, Қодиров Д.Т. – магистрант, ТИҚХММИ

Аннотация

Ушбу мақолада Оҳангарон сув омборидаги иншоотларнинг техник ҳолатини ўрганиш бўйича дала татқиқотлари натижаси келтирилган. Сув омбори иншоотларидаги камчиликлар аниқланиб, уларни тузатиш бўйича чора-тадбирлар ишлаб чиқилган ва хулосалар берилган.

Оҳангарон сув омборидаги иншоотлар техник ҳолатини ўрганиш ва уларнинг ишлаш шароитини яхшилаш бўйича чора-тадбирлар ишлаб чиқиш.

Оҳангарон сув омбори Ангрен шаҳридан шимолий шарқ томонлаб 21 км масофада жойлашган.

Маъмурий жиҳатдан сув омбори Тошкент вилоятининг Оҳангарон тумани ҳудудида жойлашган.

Оҳангарон дарёси сув ҳавзаси 7710 км² ортиқча сувни чиқариш майдонига эга бўлиб, Ўзбекистон Республикаси ҳудудида жойлашган ва шимолий шарқда ўзаро тутшиб кетган шимол томондаги Чотқол тизмасининг тармоқлари билан, жанубдаги Қурама тоғ тизмаси билан чегараланган [1].

Сув омборининг лойиҳа ўлчамлари:

Сув омборидаги сув сатҳининг отметкалари:

- сув омборидаги нормал димланиш сатҳи НДС-1070,5 м;

- сув омборининг доимий сақланадиган хажмининг сатҳи (ўлик ҳажм) ЎХС-1010,0 м [2].

Сув омборининг сигими:

- НДС даги сув омбор ҳажми 198 млн м³, лойқа босиш ҳисобига 188,4 млн м³;
- ЎХС даги ҳажми 13,0 млн.м³, лойқа босиш ҳисобига 9,4 млн м³ [2].

Юзаси майдони:

- НДС да 2,9 км²;
- ЎХС да 0,96 км²;
- сув омбори узунлиги 6 км, кенглиги 1,1 км;
- НДС даги саёзлик майдони 0,2 км² [2].

Гидроузел таркибига қуйидагилар киради:

- тупроқ тўғон;
- сув чиқазгич – сув ташлагич иншооти;
- Наугарзон сел-сув омбори;
- сув олиб кетувчи канал [2].

Сув омбори гидроузели таркибига кирадиган иншоотларнинг техник ҳолатини ўрганиб чиқиш натижасида иншоотлар ишида камчиликлар аниқланди. Ўрганишлар натижасига кўра сув омбори иншоотлари ишлаш қобилияти қоникарли эканлиги аниқланган, аммо техник ҳолатини яхшилаш ва ишончлилиқ даражасини ошириш учун қуйидаги чора-тадбирларни кўриш тавсия қилинади:

- автоматик бошқарув тизими аппаратураларини тўла модернизациялаш;
- ЮБС ва гидропостлар кузатувини автоматлаштириш;
- НЎА автоматлаштириш;
- тўғоннинг ишчи затворларини бошқариш.

Тўғон бўйича:

Қуйидаги сабабларга кўра сув омборини НДС 1070,50 м белгисидан юқори тўлдирмаслик керак:

- юқори бьеф сатҳини назорат қилиш асбоблари мавжуд бўлмаганлиги сабабли тўғоннинг чўққисидан сувнинг ўтиши;
- юза жойлашган сув ташлагич иншоот мавжуд бўлмаганлиги сабабли механик ва электр ускуналар ишларида тўхтаб қолишлар бўлганида авария вазияти содир бўлишига олиб келиши мумкин;
- юқори турк тоғининг кўчишида силжишлар юзага келишининг олдини олиш лозим.

Дренаж:

- тўғоннинг ўнг қирғоғи ва ўзан қисмини сув ўлчагичлар билан жиҳозлаш лозим.

Сув чиқазгич сув ташлагич иншооти бўйича:

Чуқур жойлашган сув ташлагич:

- сув қабул қилгичнинг барча ускуналарини реконструкция қилиш зарур.

Затворлар камераси:

- чап авария-таъмирлаш затворининг сальникли кийдирмаларини алмаштириш;
- сегментли затворнинг чап тирқишида металл қопламани тиклаш;
- ўнг сегментли затворнинг қаттиқ жойини алмаштириш ишлариши тугатиш ва коррозияга қарши қопламани қоплаш ишларини бажариш.

Сув урилма қудуги:

- Наугароансойдан уланишнинг чап ва ўнг томонидан сувни тармоқлаш лойиҳасини ишлаб чиқиш топшириғини бериш;

- сув чиказгич минорасидаги панжараларни майдароқларига алмаштириш.

Наугарзон сел сув омбори бўйича:

- сел сув омбори косасини дарахтлар ва буталардан тозалаш;
- сел сув омбори косасини тиклаш бўйича лойиҳа ишлаб чиқиш топшириғини бериш;
- тўғоннинг ва сув урилма конструкциясининг ишончилигини ошириш учун тўғоннинг пастки қиялигини бермадан $m=3.5$ гача ётқизиб, текислаш керак.
- 460 мм бўлган асбестцемент қувурлардан тайёрланган дренаж коллеторини пастки қиялиги бўйлаб ўтказиб чиқиш;
- сув чиказгич қувурларида таъмирлаш ишларини олиб бориш, лоток деворларидаги ёриқларни цемент билан тўлдириб, текислаш;
- тўғондан сув тошишини олдини олиш учун тўғон чўққисини 2,0 м юқорига кўтариш.

Сув олиб кетувчи канал:

Нуксонлар топилмади.

Назорат-ўлчаш аппаратураси:

- ишдан чиққан аппаратураларни тиклаш, НЎА кўрсаткичларини кузатиш ишларини тўла автоматлаштириш.

Электр таъминоти бўйича:

- электр таъминоти ишларининг ишончилигини ошириш учун мавжуд бўлган ЛЭП ларни халқалаб қўйиш. Бунинг учун узунлиги 0.7 км бўлган қўшимча ЛЭП-6 ни қуриш керак;
- таъмирлаш имкони қолмаган дизель-генераторни янги қуввати 100 кВ бўлган автоматлаштирилган дизель-генераторга алмаштириш.

Лойиҳа хужжатларининг мавжудлиги

Лойиҳа хужжатларини қурилиш ва фойдаланиш даврида киритилган ўзгариш ва қўшимчалардан фойдаланиб йиғиш, жамлаш лозим.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Бакиев М.Р. ва бошқалар. Гидротехника иншоотлари 1-2 қисмлар. Тошкент - 2008й.
2. М. Р. Бакиев, Н.Кавешников, Т.Турсунов. Гидротехника иншоотларидан фойдаланиш. Тошкент – 2008й.

Илмий раҳбар:

т.ф.д проф. А. А. Янгиев